

NOTA SOBRE EL SANT HOSPITAL DE TREMP

Julia FARRE i SOSTRES

SITUACIO

L'antiguitat d'un Hospital comarcal com el de Tremp té interès no tan sols per la dada de la seva fundació, l'any 1521, sinó també per les difícils condicions d'una comarca més aviat pobra, allunyada i desproveïda de medis de comunicació, fet que li dona un especial relleu entre els escassos hospitals tant poc freqüents en aquell segle fora de les grans ciutats catalanes. Cal afegir que el concepte d'hospital era una institució caritativa, més que realment sanitària.

L'antiga Vila de Tremp, situada al centre de la Conca de Tremp, en un replà enlairat a una altura de 468 metres, a la dreta del Noguera Pallaresa. Forma part de la Comarca del Pallars Jussà de la que n'és la capital històrica. La Conca forma part de la depressió de la Catalunya pirinenca, oberta entre les serres interiors del Pre-pirineu, i que està limitada pel nord pel pas de Collegats i ben delimitada pel sud pel Montsec com a pas natural que des de molt antic van mediatitzar les seves condicions de vida i climatologia, a diferència de bona part de la resta del Pallars Jussà. Els hiverns són boirosos i freds, però menys afectats que la resta de Pallars, mentre que els estius són de forta calor.

En conjunt l'antic planell de la vila estava dividit --a l'època descrita-- en forma de creu que distribuïa en sentit perpendicular el carrer de Capdevila i Soldevila i en sentit horitzontal el carrer de Peresall i una prolongació cap al carrer del Forn on estava situat l'antic Sant Hospital. Al centre del carrer hi ha un edifici antic, casa la Gavatxa, que fa creure que era un centre important. La vila estava tancada per tres portals i per acord del Consell del mes d'Agost del mateix any 1521 es deixa obert tan sols el de Peresall, per temor a les epidèmies, al mateix temps que es prenen diverses mesures sanitàries per evitar el contagi, establint una quarantena o purgada.

Per les dades del Dr. Grima es coneix en la mateixa època (Llibre dels Comtes, Arxiu del Sant Hospital) que a Tremp "hi son domiciliats vint cases de cavallers, molts doctors i juristes, doctors metges i altres artistes en totes les facultats, de tal manera que no hi ha memòria d'homes que jamai ha estat necessari fer venir d'altres ciutats..." Aquesta dada correspon a unes dècades després, quan el mateix Grima corrobora que "havent en dita ciutat un Hospital amb una renda

folgada poguent dir-se que l'Hospital general d'aquestes terres, ja que en ell s'admeten pobres d'arreu, donant lo necessari..."

LA FUNDACIO

El Sant Hospital estava situat al carrer del Forn i prop de la casa la Gavatxa, on hi havia el Forn del Comú, en front del que es va edificar el Sant Hospital. El motiu el conta el mateix fundador el Dr. Jaume Filella, que era fill de Tremp, els pares hi vivien i hi va fer els primers estudis. Després es va traslladar a Lleida per cursar la carrera eclesiàstica, es traslladà a Roma amb càrrecs i després a Barcelona on va ser canonge i va obtenir diferents beneficis i la més alta dignitat del seu Capítol.

El mateix Dr. Filella justifica en l'acta fundacional el motiu que el porta a erigir l'Hospital: El temor a les epidèmies i la pobresa del país (l'epidèmia de 1560 que va assolir Barcelona), i per ser "el lloc de la seva pàtria i per l'afecte a la seva família i als avantpassats"... I que a pesar de no contar mes de cent cases, era posseïdora d'Església Col·legial amb vuit canonges i molts beneficiats...Que aleshores hi havia unes deu cases de nobles o gentils homes, rics hisendats, molts comerciants, botiguers i artesans de diferents oficis". Esmenta també que "la població estava fortificada amb muralles, torres o fossars o valls i era senyoriu del Bisbat d'Urgell, amb la facilitat d'ésser franca de tributs..." Justifica les condicions climàtiques, la seva producció i riquesa, cosa que l'inclina en comtes d'altres viles i ciutats més importants.

El Dr. Filella fa donació de tots els seus béns, a part d'una Causa Pia amb una renda anual de cent lliures per les donzelles casadores. Va ser feta pel notari de Barcelona Joan Vilana i el repartiment de les quantitats consignades han de ser distribuïdes pels administradors. Els administradors estan formats per un Canonge i un Beneficiat, que han de ser nomenats pel Capítol i el Cònsol en Cap i Cònsol Clavari, que hagués sortit aquell any, i han de fer l'elecció cada any, el 25 de Juny (festa del seu Patró). Però en el cas que sobrevisqui el seu nebot Bernat Soler, vol que aquest sigui administrador vitalici i aleshores tant el Cònsol com els demés tan sols han de servir un any cadascun i perquè el seu nebot sigui remunerat com és el seu desig, disposa que també es donin a la seva filla o filles, dues-centes lliures a cada una.

Els nombrosos beneficiats de la Col·legiata i els Còsols han de gaudir de la seva confiança reafirmant per ell les atribucions perquè jamai es pogués malversar el seu llegat.

La distribució del llegat de cent lliures pels administradors es reparteix en una quarta part per roba, lliuts i demés. Una part per missa quotidiana a la capella de l'Hospital, altres 10 lliures per 12 aniversaris anyals, una part per l'hospitaler i

l'hospitalera i l'altra meitat restant per les coses que més convinguin referents als malalts.

Es constitueix una dotació en relació a la quantia dels seus interessos en forma de censals: de 100 lliures de pensió, un de 50 lliures, un altre de 50 i un de 25, els tres censals sobre el General del Principat de Catalunya.

Resten altres censals sobre els béns de M. Filella i la neboda Aldonsa Tort, una part de l'escribania del Verger (vegueria de Lleida) i una altra de 34 lliures de pensió.

Especifica que en cas de disminució de les rendes, disposa que es vagin reduint les assignades per dots de donzelles; si les rendes disminueixen tant, que es rebaixin del nombre de misses.

La condició per l'admissió al Sant Hospital és per acollir els pobres tant homes com dones, als que es doni habitació, amb llit i roba per dormir i a més taula per menjar del menjar que recaptin d'almoines, però amb l'avinentsa de que si tenen bona salut, tan sols poden romandre tres dies a la casa, per evitar que es puguin aprofitar "gallofres i belitres".

Però en el cas d'estar malalts, se'ls ha de donar menjar i assistència del metge i medecines segons s'acostuma fer amb les persones de la població. Aquest fet és singular en la situació dels hospitals de l'època, que tenien una nul·la dedicació per part del metges.

L'entrada a l'Hospital era per una arc de volta ampli que quasi ocupava la façana de l'edifici, amb tres sales al llarg del mateix. A la dreta de l'entrada estava situada la capella, que sobresortia cap a la plaça que dóna al carrer del Forn. Per la part posterior dóna a la vall que havia estat una de les torres de defensa en direcció nord. L'edifici era allargat per la manca d'espai i les seves condicions estaven marcades per la pròpia ubicació, en especial pel que fa a una bona aireació, per més que la ciutat no era mancada de cabal d'aigua.

SITUACIO POSTERIOR DE L'HOSPITAL EN RELACIO A LA COMARCA.

Després de la seva fundació el Sant Hospital va continuar afavorint la situació dels pobres i també dels malats, i més quan a partir dels anys següents apareixen els brots epidèmics que assolen tot Catalunya, en part per propagació de la Provença i del Llenguadoc a meitat del segle XVII, que va provocar una disminució de la població entre un 15 a un 20 per cent.

Però els esdeveniments en relació a l'Hospital tenen una relació amb el poblament i sobretot amb la situació que van provocar les prolongades guerres, privacions i en especial les epidèmies.

Com exemple es pot dir que en relació a la població del Pallars Jussà, el fogatge de 1553, justament proper a la fundació del Sant Hospital dóna una xifra de 2.017 habitants, que potser és més propera a les darreries del segle anterior que no pas després, en que van haver-hi agregacions de petits poblaments propers. Dada que ens dóna una migrada densitat de 1.85 habitants per km. quadrat.